

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยในการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยและโครงสร้างตลาดของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม (Industrial Organization) ที่มองธนาคารพาณิชย์เหมือนหน่วยธุรกิจทั่วไปที่ประสงค์กำไรจากการดำเนินธุรกิจ ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ที่ธนาคารพาณิชย์เผชิญอยู่ โดยได้ศึกษาธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบและแบ่งแยกตามขนาดของสินทรัพย์ แสดงผลดังตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1

ความสัมพันธ์และความหมายของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

ประเภทธนาคาร ตัวแปร	ธนาคารพาณิชย์			
	ทั้งระบบ		ขนาดใหญ่	ขนาดเล็ก
	Aggregate Estimation	Pooled Regression		
ส่วนต่างฯ ขั้นต่ำ: b_0	4.854	3.924	4.666	3.131
การประหยัดต่อขนาด: b_1 (Economy of scales)	มี	มี	มี	มี
ต้นทุนดำเนินงาน: b_2 (Operating cost)	(+) ไม่มีนัยสำคัญ	(+)	(+)	(+)
คุณภาพสินเชื่อ: b_3 (Non Performing Loans)	(-) ไม่มีนัยสำคัญ	(-) ไม่มีนัยสำคัญ	(-)	(+) ไม่มีนัยสำคัญ
โครงสร้างตลาด: b_4 (Market Power)	ผูกขาด	ผูกขาด	แข่งขันสูง	ผูกขาด

ที่มา: จากการคำนวณ

จากผลการศึกษาโครงสร้างการแข่งขันของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พบว่ายังคงมีลักษณะของการผูกขาดหรือใช้อำนาจตลาดอยู่ โดยภาพรวมธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบจะใช้อำนาจตลาดที่มีในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อให้ได้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น ทำให้ธนาคารมีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีสัญญาณของการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น แต่กลับพบว่าการแข่งขันที่ดูเหมือนค่อนข้างสูงนั้น จะเกิดขึ้นเฉพาะภายในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ซึ่งมีฐานลูกค้าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าชั้นดี แต่ยังคงได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก (มีค่า individual effects ที่สูงกว่า) ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กเองก็พบว่าการผูกขาด เป็นผลมาจากธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กนั้นเผชิญกับกลุ่มลูกค้าที่มีคุณภาพต่ำกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ทำให้อำนาจต่อรองนั้นตกอยู่กับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว จึงสามารถใช้อำนาจตลาดที่มีเรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ จากผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยยังคงเกิดการประหยัดต่อขนาดในทุกกลุ่มธนาคารพาณิชย์อย่างมีนัยสำคัญ ยิ่งเน้นย้ำถึงโครงสร้างของตลาดที่แข่งขันไม่สมบูรณ์ เนื่องจากธุรกิจธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง แต่มักจะเกิดการประหยัดต่อขนาดนั่นเอง

สำหรับตัวแปรต้นทุนในการดำเนินงานซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของธนาคาร พบว่ามีส่วนสำคัญในการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย จากการเร่งขยายธุรกิจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นเป็นสาเหตุให้ธนาคารพาณิชย์ยังคงต้องคงส่วนต่างไว้ในระดับสูง นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กมีประสิทธิภาพที่ดีกว่า สอดคล้องกับการประหยัดต่อขนาดที่มีมากกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เช่นกัน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการแข่งขันที่มีใช้ราคาของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ที่เน้นการต่อยอดทางธุรกิจจากการขยายจำนวนสาขาเพื่อรองรับการบริการให้กับลูกค้า และเมื่อพิจารณาความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ กลับพบว่าตัวแปรนี้ได้ลดคุณภาพไม่ได้สะท้อนความเสี่ยงในการปล่อยกู้เท่าที่ควร เนื่องจากธนาคารจะคำนึงถึงความเสี่ยงเป็นรายผู้กู้ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูลพื้นฐานของผู้กู้แต่ละรายเอง เช่น วงเงินที่ขอกู้ หลักประกัน ระยะเวลา ฯลฯ ทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว

สำหรับค่าคงที่แสดงดังตารางที่ 6.1 นั้นสะท้อนถึงต้นทุนส่วนเพิ่มขั้นต่ำของธนาคารพาณิชย์ โดยจะพบว่าธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดใหญ่กว่าจะมีต้นทุนส่วนเพิ่มที่สูงกว่า เป็นผลมาจากเครือข่ายที่ใหญ่กว่า โดยธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่จะเรียกร้อยส่วนต่างขั้นต่ำสำหรับชุดเซย์ต้นทุนส่วนเพิ่มสูงกว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กประมาณ 1.53%

จะเห็นได้ว่าการใช้อำนาจตลาดที่มีของเหล่าธนาคารพาณิชย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยทรงตัวอยู่ในระดับสูงในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถกอบโกยรายได้อย่างมหาศาลกว่าปีละหลายหมื่นล้านบาท โดยเฉพาะกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่มีอำนาจตลาด ซึ่งยังคงมีบทบาทและอิทธิพลต่ออุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของประเทศอย่างมาก นอกจากนี้ ยิ่งพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่และเล็ก โดยกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีแต่จะครองความได้เปรียบเพิ่มขึ้น ทั้งจากคุณภาพของลูกหนี้สินเชื่อที่ดีกว่า และความมั่นคงที่สูงกว่า ส่งผลให้มีความสามารถในการแข่งขันด้านราคาที่สูงกว่าจากต้นทุนทางการเงินที่ต่ำกว่านั่นเอง ขณะที่กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กเผชิญกับความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจที่สูงกว่า เนื่องจากมีต้นทุนทางการเงินที่สูงกว่า รวมทั้งกลุ่มลูกหนี้ที่มีศักยภาพต่ำกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มธนาคารยังคงมีการผูกขาดในกลุ่มลูกค้าของตนเอง ทำให้ภาพรวมทั้งระบบพบการผูกขาดค่อนข้างชัดเจน และด้วยการประหยัดต่อขนาดที่มี (Economy of Scales) ในทุกธนาคารพาณิชย์ ยิ่งเป็นตัวบั่นทอนแนวโน้มของการแข่งขันในอนาคต การจะเข้ามาแข่งขันของผู้เล่นหน้าใหม่ ย่อมเผชิญกับอุปสรรคค่อนข้างมาก ซึ่งจะยิ่งก่อให้เกิดการผูกขาดแบบถาวรในระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศ ถ้าหากขาดการควบคุมที่ดี อาจจะมีผลเสียหายมากกว่าผลดีต่อระบบเศรษฐกิจได้

6.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ด้วยปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษธนาคารพาณิชย์ยังคงประสบกับภาวะขาดทุน และการปรับตัวจากเงื่อนไขและข้อบังคับต่างๆ จากทางการ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบธนาคารพาณิชย์ ทำให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากสภาวะปกติ จึงจำเป็นต้องตัดช่วงเวลาดังกล่าวออกไป โดยพิจารณาในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศและธนาคารพาณิชย์เริ่มฟื้นตัว และกลับมามีกำไรจากการดำเนินงาน ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์มีรายได้อย่างมหาศาลเป็นที่จับตาของสาธารณชนถึงการทำหน้าที่ตัวกลางทางการเงิน

2. การเข้ามาของกลุ่มธนาคารพาณิชย์เกิดใหม่ในช่วงปลายทศวรรษนั้น มิได้นำมาร่วมพิจารณาเนื่องจากมีข้อมูลไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม ด้วยส่วนแบ่งตลาดของกลุ่มธนาคารพาณิชย์เกิดใหม่เหล่านี้ยังคงอยู่ในระดับต่ำมาก การประมาณเฉพาะธนาคารพาณิชย์ 11 อันดับแรก น่าจะเพียงพอต่อการสะท้อนภาพรวมของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบได้

3. สำหรับตัวแปรด้านความเสี่ยงซึ่งสะท้อนผ่านคุณภาพลูกหนี้สินเชื่อนั้น งานศึกษา
นี้ได้ใช้ Gross NPLs ในการศึกษา ซึ่งอาจทำให้เกิดความผิดพลาดด้านมุมมองความเสี่ยงของ
ธนาคารพาณิชย์ได้ ซึ่งควรใช้ตัวแปร Net NPLs แทน ที่ได้หักเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์แล้ว
เนื่องจากการกันสำรองสำหรับลูกหนี้ที่มีปัญหานั้น ถือว่าธนาคารพาณิชย์ได้รับรู้ความเสียหาย
ในส่วนนี้ไปแล้ว แต่ด้วยข้อมูลดังกล่าว เริ่มมีการจัดเก็บในไตรมาสที่ 4 ปี 2549 ทำให้มีข้อมูล
ไม่เพียงพอ การใช้ข้อมูล Gross NPLs จึงสะท้อนความเสี่ยงได้ดีที่สุดในช่วงที่ทำการศึกษา

4. สำหรับการแบ่งแยกกลุ่มขนาดสินทรัพย์ที่ใช้ในการศึกษา เนื่องจากการยาก
ที่จะแบ่งกลุ่มระหว่างธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและขนาดเล็กออกจากกัน เนื่องจากต่าง
มีลักษณะที่มีได้สอดคล้องไปในทางใดทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ด้วยความแตกต่างที่ชัดเจนของกลุ่ม
ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดเล็กกว่า และ
ด้วยความสนใจในบทบาทของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่มีต่อระบบธนาคารพาณิชย์
ของประเทศ จึงทำการศึกษาออกเป็นสองกลุ่ม เห็นว่าพอยอมรับได้

5. การกำหนดให้ตลาดเงินฝากเป็นแบบแข่งขันสมบูรณ์นั้นอาจจะไม่เหมาะสม
แต่ในท้ายที่สุด ผลของการผูกขาดในตลาดเงินฝากนั้นยังคงแฝงอยู่ในค่า b_4 โดยการประมาณค่า
อำนาจตลาดในตลาดเงินฝาก (H_D) ที่ได้จะต่ำกว่าความเป็นจริง (underestimate) อย่างไรก็ตาม
ค่า b_4 ที่ได้จากการประมาณค่ามีค่ามากกว่า 1 อย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้
อำนาจตลาดอยู่อย่างน้อยในหนึ่งตลาด ดังนั้น การทดสอบอำนาจตลาดของค่า b_4 ยังคง
ให้ค่าทดสอบที่น่าเชื่อถือได้